

הלכות פסח סימן תסה

(ג) **בחנם אסור**. ג'יש מי שאוסר (ד) אפלו על-ידי (ב) [6] אינו-יהודי, (ה) ג'יש מי שמתיר (וכן הוא המנהג): **ב** ה'במה דברים אמורים, בפשעושה (ו) מלאכה (ז) להשתפר (א) בחנם (1) והוא מלאכה גמורה, לתפר בגדים (מש"כ) (כ"י); **אבל** (ח) מתקן הוא פלוי ליום-טוב, וכן מי שפונתב ספרים (2) (ט) לעצמו דרך למודו, **מותר**: **ג** יקדם חצות, (י) מקום שנהגו לעשות מלאכה עושין, מקום שנהגו (7) (יא) שלא לעשות אין עושין: הגה (יב) ולידין, (ה) מקום שנהגו שלא לעשות (מהר"י). (ג) ונדקא מלאכות גמורות, אבל שאר מלאכות, אפלו מנהג ליבא (מהר"ם): **ד** (1) (יד) *ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין, (טו) לא יעשה

שערי תשובה

הנה נפק חטים נמצא שהוא קונה חטים. ולי נראה שאם צריך לתרגל את הלשון שמתחיל ויכול לומר בפירוש שאין רוצה לקנות חטים כלל, והכף לחיטה כשקפוחה ימור לנשליף הנפק לרשות-הנביס חטים כמות שהוא, ע"ש: [6] אינו-יהודי. עב"ט. ועין שבות-יעקב ח"א שכתב שאין שאלו מחיר לא מלאני לבי להקל למעשה נגד מהר"ו ומתיר"ל ואפלו ברוב כל ערב-שבת, ע"ש כו'.

באר היטב
לגמרי בהכרח. וע"ל ס"ק לו מש"ש. כתוב בס' תנאי: כל עניני פסח לא יעשה ע"י אינו-יהודי:

(6) א"י. ונהגו להסתפר ע"י איי אחר חצות, אבל ע"י ישראל אסור, וכ"ש שלא יספר ישראל לא"י. וכתב מהר"ו ומתיר"ל דגם גטילת צפרנים אסור אחר חצות. וא"י מחיר בגטילת צפרנים אם שכח לטל קדם חצות, עמ"א וכתב מה"מ, דכל מה דשרי בח"ה כ"ש דשרי בע"פ. לא יתנו הנשים בגדים לכוסם אחר חצות, עמ"א: ופועל שאין לו מה לאכל מטר לעשות מלאכה להשתפר, כנה"ג: (2) לעצמו. אבל לאחרים אפלו בחנם אסור, לבוש עינין (7) שלא לעשות, ובלילה מטר עד נתיב החמה: (8) מקום. והלבוש כתב שלא נראה נזהגין אסור, ע"ש: (1) ההולך. עין ח"י שהאר"י כנה [ואפלו בענינה אסור], ומבאר שם דאם באיתו מקום נהגו אסור בדבר הפאנציי"ל ונתגרושו אותו הקהל וכו' בני-אדם אחרים ונתישבו שם שמתנהגם לאכל

באר הלקה

כבעור חמץ ותקח המצה לצרף מטר, אלא דרב הפוסקים תופסין טעם הירושלמי, ואם-כן אפשר דאין להחמיר: * ההולך וכו'. עין משנה ברורה. ועי' דסעיף זה כלו הוא לשון הנכבדים, ונחלקו האחרונים בפירושו: דעת המגן אברהם ועוד איהו אחרונים שהוא טובר גמ"כ מן החוטפות ורמ"ש, וכמו שהסביר המגן אברהם את כל הסעיף לפי זה וכמו שהעמקת במשנה ברורה, ודעת הש"ך ביר"ה דעה סוף

משנה ברורה
ברכה מאותה מלאכה⁶⁶: (2) **בחנם אסור**. אם הוא מלאכה גמורה, וכדלקמיה בסעיף ב: (ד) **אפלו על-ידי אינו-יהודי**, כמו (2) בחל-המועד: (ה) **ג'יש מי שמתיר**, אפלו הוא עושה בביתו (7) של ישראל, דסבירא לה דלא התמירו כנה המירה לעב"ם כמו בחל-המועד ליום-טוב. ולענין להסתפר על-ידי עכו"ם אחר חצות,

הסכימו (ה) הרבה אחרונים להקל אף שפטה ראשו לצד המספר וימשיע קצת, אבל על-ידי ישראל אסור (1) אפלו בחנם משום שהיא מלאכה גמורה⁶⁶. וגיטילת צפרנים אם שכח לטל אותן קדם חצות, (1) יש להקל אפלו על-ידי עצמו או על-ידי אחר בחנם: **ב** (1) **מלאכה להשתפר**. ובהו (8) אפלו אינו מלאכה גמורה אסור, ואפלו אם הוא לצרף ליום-טוב. קתבו האחרונים, דפועל שאין לו מה לאכל מטר לעשות מלאכה להשתפר⁶⁷: (2) **והוא מלאכה גמורה**. ובהו אסור אפלו לצרף ליום-טוב. וכבוס פלוי הוא בכלל מלאכה גמורה ואסור⁶⁸. ולכובסת עכו"ם (ט) מטר בכל גוני לתן אחר חצות. קתבו האחרונים, דכל מה שמתר לעשות בחלו של מועד, כגון דבר האבד⁶⁹, או שעושה מעשה הדיוט ולא מעשה אמן ויש בו צרף המועד, וכיוצא בזה משאר דברים המתרים בחלו של מועד, כל-שכן שמתרים בערב-פסח אחר חצות⁷⁰. וכן כל אותן שהתירו לספר ולכבס בחלו של מועד, כגון תבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורין, מתירין גם-כן בערב-פסח אחר חצות⁷¹: (ח) **מתקן פלוי ליום-טוב**. רוצה לומר, כלי ישן שנתחלק לקצת או כגדיו שנקרעו קצת, ורשאי לתקן ולתפורם לצרף ליום-טוב, והוא הדין שמתר כל זה לצרף חברו אם הוא בחנם, וכתבו האחרונים (י) דאפלו מעשה אמן מטר בזה: (ט) **לעצמו דרך למודו**. דכיון שדרך למודו ולעצמו הוא כותב (י6) אינה נראית כמלאכה גמורה, שכתבתי אינו מתקן לכתובה גמורה והגונה, והוי כתקן בעלמא שהתירו לצרף המועד⁷²: (י) **ולאחרים**, (י3) אפלו בחנם אסור כנה⁷³: **ג** (י) **מקום שנהגו כו' עושים**. ואפלו בשכר. ובסעיף ה יבאר סעיף זה, עין שם במתחב ורמ"א: (יא) **שלא לעשות**. הינו מנין-החמה ולמקלה. וכל הלילה מותר. ואפלו בניהם אחרים עד סוף כל הדיוט אין ושאין לעשות משום "אל תטש תורת אמן", ואפלו התרה אין מועיל כנה⁷⁴ [אחרונים]: (יב) **ולידין וכו'**. עין פלבוש ובשאר אחרונים שאין זה מסבס, פי יש הרבה מקומות שנהגין לעשות עד חצות, ועל-פלו תלוי כל אחד לפי מנהג מקומה⁷⁵: (ג) **ונדקא מלאכות גמורות וכו'**. פנ"ל בסעיף ב בהג"ה בלאחר חצות: **ד** (יד) **ההולך וכו'**. כולו של סעיף זה לפי דעת מג"כ אברהם וכמה מפרשים שהחליטו כמותו (ג) להלכה הוא פנ: כשאדם הולך מעירו לעיר אחרת, ובעירו נהגו להקל באיתו דבר ובעיר שבה מתמרים בזה, אם אין דעתו להשתפע בעיר הזאת וממירות אינו חל עליו חמיר מקום זה מעקר הדין, ויכול לנהג להקל כמנהג מקומו בצנעא בתוך ביתו, אבל בפרהסיא אין לו להקל מפני המחלוקת: וכל זה בדברים שאפשר לעשותן בצנעא ולא יתודע לאנשי המקום, אכן בדברים שאי אפשר לעשותן כל-כך בצנעא, כמו מלאכה, אין לו לעשות אף בצנעא בתוך העיר⁷⁷, (יד) אלא יצא לשדה חוץ לתחום העיר ושם יוכל להקל כמנהג מקומו. ובדעתו להשתפע⁷⁸, חל עליו מנהג המקום סכך כשבא לתחום העיר, ואפלו אם יוצא אחר-כך לצאת חוץ לתחומה של עיר ולהקל כמנהגו (טו) אינו ורשאי, שכתב חל עליו מנהג מקום זה כיון שבא לכאן לקבץ מקומו. וכן הוא הדין אם מנהג מקומו להלך למקום שמקליו, תלוי גם-כן בנה, דאם דעתו להשתפע שם, נפקע ממנו חמיר מקום שצא משם (טז) משבא למקום החדש ומטר לו להקל כמנהג אותו המקום: ואם אין דעתו להשתפע במקום זה, צדו לא נפקע ממנו חמיר מקום שצא משם, ואסור לו להקל באותו דבר כמנהג המקום הזה, ומקום אין לו להתראות כפי אנשי אותו מקום שפיררו בו שאינו נוהג כמנהג, אלא יחמיר בצנעא⁷⁹. ועתה נכאר בפירוש: (טו) **לא יעשה וכו'**. וימיר כשדעתו

שער הציון

(2) פוסקים: (7) במדקכי, הובא בבית-יוסף: (8) מהר"ש וי"ח ואלה רבה ותיי"אדם ומגד האלה: (1) אחרונים: (1) אלהו וזא, וכן הסכים הפרי-מגדים ותיי"אדם, דאפלו בחל-המועד גופא רב פוסקים מתירין כבסימן חקל, ויש לסמוך על זה על-כ"פנים בערב-פסח דקיל מחל-המועד: (2) עלת-תמיד וש"א: (3) כן מצדד אלה רבה, דלא פצרת-אנשים, וכן פסק בספר מגן-האלף: (4) והג"ח כתב דאם הוא בשכר, אפלו מעשה הדיוט ולצרף המועד אסור; ולפי מה שמבאר בסיון חמב בשערי-תשובה בשר הנודע ביהודה דבזה אפלו בחל-המועד מתר⁸², כל-שכן שיש להקל בזה בערב-פסח אחר חצות: (5) אלהו וזא: (6) אחרונים: (7) עין באר הלקה: (8) עין לקמן בסימן תצו במגן-אברהם סעיף קטן ז בשם הרמב"ן: (9) אחרונים: (10) הינו לתוך תחומי: **תרגום**: 1 חלב שמתח הקורם שצל הפרס.

הִלְכוֹת פֶּסַח סִימָן תַּסַּח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ב]

אינו רואה סימן צרקה מאותה מלאכה⁵.

5) ובביאור כונתו 'אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה', כתב לעיל (סי' רנא ס"ק ב) לגבי העושה מלאכה בערב שבת, שאף אם יריח במלאכה זו יפסיד כנגדה במקום אחר.

[משנ"ב ס"ק ה]

משום דהיא מלאכה גמורה⁶.

6) ואם מספר את עצמו, כתב הרמ"א (י"ד סי' שצט ס"ג) בשם מהר"י מינץ (סי' ד) שמוטרת, וכן ביאר הש"ך (שם ס"ק יב) שלא נאמר האיטור אלא כשמסתפר על ידי אחר. מאידך, השו"ע הרב (ס"ד) כתב שאפילו לספר את עצמו אסור. וכן הורה הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי קובץ בעניני ניסן עמ' לו הע' א) שיש להורות להחמיר בזה, ולכאורה משמע שכן דעת המשגיב שלא הביא היתר זה.

[משנ"ב ס"ק ו]

דפועל שאין לו מה יאכל מתר לעשות מלאכה להשתפר⁷.

7) וגדר פועל שאין לו מה יאכל, כתב לקמן (סי' תקמב ס"ק ז) ושע"ז שם (ס"ק יד) לענין חול המועד, שדעת המג"א היא שאין לו כלל מה לאכול, אבל אם יש לו לחם ומים אסור לו לעשות מלאכה. אך יש אומרים שגם אם יש לו מה לאכול רק שאין לו צרכי יום טוב, מותר לו לעשות מלאכה. וכתב השו"ע הלכות (שם ס"ג) שראוי להחמיר כדעה הראשונה.

ואף כשהתירו לו לעשות מלאכה כדי שיהיה לו מה לאכול, כתב במשגיב (שם) בשם המג"א שצריך על כל פנים לעשות את המלאכה בצינעא, כיון שהרואה לא יודע שהפועל הוא עני ויחשוב שעובר על דברי חכמים. ומ"מ אם אינו יכול לעשות בצינעא, מותר לו לעשות בפרהסיא, כיון שאין לו מה לאכול כלל. אך אם יש לו מה לאכול ורוצה להשתכר בשביל שמחת יום טוב, וכדעת היש אומרים הנ"ל, בכל אופן אין לו להקל בזה בפרהסיא.

[משנ"ב ס"ק ז]

וכבוש פליו הוא בכלל מלאכה גמורה⁸ וכו', דכל מה שמתר לעשות בקחו של מועד, כגון דבר האבד⁹ וכו', דברים המתירים בקחו של מועד, כל-שכן שמתירים בקרב-פסח אחר תצות¹⁰ וכו', מתירי גם-כן בקרב-פסח אחר תצות¹¹.

8) והפעלת מכונת כביסה קודם חצות, כשיודע שתמושיך בפעולתה גם לאחר חצות, הורה הגרי"ש אלישיב (קונטרס דיני פסח וספירת העומר עמ' 12) שמוותרת.

וגיהוץ בגדים לאחר חצות לצורך המועד, הורה החזו"א (אמרי יושר עמ' צט) שמוותר [וראה בארחות רבנו ח"ב עמ' נו], וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ג תשובה א).

9) ולעשות מלאכת דבר האבד, כשינוי מוצא פועל בחינם או שאין לו מה יאכל, וגם לא נכרי שעובר בשכר, הורה הגר"ש איערבך (ש"כ פמ"ב הע' קמד) שמוותר לשלם לפועל יהודי את שכרו המלא, קל וחומר מחול המועד שמוותר בכוח אופן. אמנם העיר (מילואים שם) שיש לעיין בזה, שלכאורה יש בכך משום איטור לפני עורר שמכשיל את הפועל בעשיית מלאכה בערב פסח.

10) ומכירה או קניה בחנות לצורך המועד, כיון שהיא מותרת בחול המועד, משמע שהיא מותרת גם בערב פסח אחר חצות, וכן כתב בקובץ מבית לוי (קובץ בעניני ניסן עמ' לו אות ח) שהיא מותרת.

11) ומלאכות אלו כחספורת וכיבוש כשהותר לעשותן בערב פסח, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקמב ס"א ד"ה אפילו) שודאי מותר לעשותן אפילו בשכר, שדוקא בחול המועד אסר הרא"ש (מועד קטן פ"ב סי' ט) ליטול שכר בעבורן, משום שהוא כעבודא דחול, אבל בערב פסח שהוא חול אין לאסור מטעם זה.

ולהספיד תלמיד חכם שמת בפניו של מת, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקמז ס"ג ד"ה שמתר) שאף שבחול המועד מחמירים בזה, מ"מ בערב פסח אחר חצות מותר להספידו.

[שנה"צ ס"ק י]

קשם הנוצץ ביהודה דקנה אפילו בחל-המועד קטרה¹².

12) וראה בביה"ל לקמן (סי' תקמא ס"ה ד"ה אלא) שהקשה על דברי הנודע ביהודה (הגר"ש"ב חולדנברג).

[משנ"ב ס"ק ט]

הרי קתקו בעלמא שהתירו לצרף המועד¹³; ולאחרים, אפילו בקה"ס אסור בקנה"א¹⁴.

13) וכשצריך לכתוב לעצמו מוחה או תפילין לצורך אחר המועד, או לכתוב לאחרים לצורך המועד, או כשארין להם ספר תורה לקרוא בו לציוור, כתב השו"ע לקמן (סי' תקמז ס"ב-ג) ובמשגיב שם (ס"ק י) שמוותר לכתובם אף בחול המועד.

14) ובטעם הדבר כתב האליה וטא (ס"ק ד) שכשכותב לאחרים נחשב הדבר כמלאכה גמורה, ולכן אסור בערב פסח אפילו לצורך מצוה, ואפילו אם אינו נוטל שכר, מפני שעשאוהו כיום טוב.

[משנ"ב ס"ק יא]

ואפילו התרה אין מועיל בקנה"א¹⁵.

15) ובטעם הדבר כתב הקרבן נתנאל (פסחים פ"ד סי' ג אות ח), שהתרה מועילה בכך שהנודר מתחרט שקיבל עליו דבר זה בתורת נדר, ועל ידי כך נחשב הנדר לנדרי שגגה, ואין לומר כן אלא בנדר עצמו ולא בבנים שאסורים מחמת נדר אביהם, שהרי אינם יכולים להתחרט על קבלת הנדר של אביהם.

[משנ"ב ס"ק יב]

וצל-כן תלוי כל אהרד לפי מנהג מקומה¹⁶.

16) והמנהג בירושלים, כתב הפר"ח (ס"ק ג) והביאו בלוח ארץ ישראל, שלא לעשות מלאכה כל היום, מכיון שמתקבצים בה גם אנשים ממקומות שנהגו שלא לעשות מלאכה. מאידך, דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ח דבר הלכה אות ח) שלא שמענו שנהגו כן, והוסיף שאף לפי הפר"ח אין המנהג אלא בתחום העיר ירושלים שדיתה בזמן בית המקדש, ולא בכל מה שנקרא כיום 'ירושלים'.

[משנ"ב ס"ק יד]

אין לו לעשות אף בצנעא בתוך העיר¹⁷.

17) וטעם הדבר ביאר בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' כג), שאף כשעושה בצינעא, שמא מטרתה המלאכה ישכח מלהזהר כשיראה אנשים [וראה שם מה שלמד מכך לענין המתפלל בבית הכנסת שמתפללים בנוסח שונה משלך].

[משנ"ב שם]

ובדעתו להשתקע¹⁸ וכו', אלא יחמיר בצנעא¹⁹.

18) ובזמנינו, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' עד) שאף כשבא עם בני משפחתו אין זו הוכחה לקביעת מקומו במקום זה, כיון שבזמנינו הנטיעה ממקום למקום היא רק טירחה קטנה, אלא תלוי הדבר רק אם דעתו לחזור. אכן, אם יש הסתברות גדולה שיתעכב במקום זה וגם ימצא בו פרנסה ולא ירצה לחזור למקומו הראשון, כתב (שם וסי' עז) שמחמת כך נחשב שאין דעתו לחזור. מאידך, הערוך (שם וסי' עז) תצו ס"ה) כתב שאם בא לבדו תלוי הדבר אם דעתו לשהות שם י"ב חודש שאז צריך לנהוג כאותו מקום, או שדעתו לשהות פחות מ"ב חודש שאז נהוג כמקום שיצא משם.

המשך בעמוד הבא

הִלְכוֹת פֶּסַח סִימָן תַּסַּח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טז]
שְׁל יִשְׂרָאֵל²⁰]

22) ואם עבר על מנהג המקום שבא לשם תעשה מלאכה ביום טוב שני, כתב לקמן (סי' תצו ס"ק ט) שאין מנדין אותו.

[משנ"ב ס"ק כג]

אִינוֹ אֶסוּר מַעֲקוֹר הַדִּין אֶלָּא שְׁנֵהֲגוּ לְאֶסוּר²³ וכו', חס ושלום לַעֲבֹר מִפְּנֵי חֲשֵׁשׁ אֵיבָה וּמִתְלַקְתָּ²⁴].

23) וזהו רק בהולך למקום אחר שלא ישנה משום המחלוקת, אבל כשנמצא במקומו, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרצ ס"יז) שאין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו. וכתב בביה"ל שם (ד"ה ואין) שאם יש מנהג שיש בו צד איסור, שוב אין לנהוג במנהג זה.

[משנ"ב ס"ק טז]

יְיָכֹל לְהַתְּנֶהֱגָה קְקָלֵי הַמָּקוֹם שִׁיּוֹשֵׁב בְּיַנְיָהֶם עֶכְשָׁיו²¹].

24) ומ"מ גם כשבני אדם מלעיגים עליו בעבודת השם, כתב לעיל (סי' א ס"ק ה) שלא יתקוטט עמהם, כיון שמידת העזות מגונה מאוד ואין ראוי להשתמש בה כלל אפילו בעבודת השם, כי יקנה קנין בנפשו להיות עו אפילו שלא במקום עבודתו יתברך. והוסיף בביה"ל שם (סי' ד"ה ולא), שהיינו רק כשעושה בעצמו מצוה ויש המלעיגים עליו, אכן אם יש אפיקורסים המתקוממים על התורה ורוצים להעביר את העם מרצון ה', ופתח בשלום ולא נשמעו דבריו, מצוה לשנאתם ולהתקוטט עמהם ולהפר עצתם בכל מה שיוכל.

[ביה"ל ד"ה וחמיר]

כְּמוֹ שֶׁמֻצָּי בְּקִהְלוֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁמֻצָּאִים בָּהֶם כְּפִה קִהְלוֹת שְׁכָל אַחַת מִתְּנַהֲגָתָ כְּפִי מְנַהֵג אֲבוֹתָיָהּ מִדּוֹר דָּוִד²⁵].

25) וכן במקומות שהתקבצו שם אנשים מכל המדינות ולא נקבע שם מנהג קבוע, כתב בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"א סי' נט) שיכול כל אחד לנהוג כפי מנהג המקום שבא משם, ואין בכך איסור של 'לא תתגודדו'. ובמקום ישוב חדש שרוב האנשים שהתישבו שם בתחילה באו ממקום שנהגו להחמיר, כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"א סי' פא) שחייבים הם להמשיך במנהגם להחמיר. אבל אם בתחילת ישוב המקום רק מקצת האנשים שהיו שם באו ממקום שנהגו להחמיר ובוזו כבר נסתלקו חומרי המקום ההוא, גם אם לאחר מכן הצטרפו אליהם עוד מאנשי אותו מקום ונהיו רוב האנשים ממקום שמחמירים, כבר הסתלקו מהם חומרות המקום שבאו משם, ושוב אינם צריכים להחמיר בהן.

ואם באו מחצה ממקום שנהגו להחמיר ומחצה ממקום שנהגו להקל, כתב בשו"ת אגרות משה (שם ח"ב סי' טו) שכיון שמן הראוי לקבוע מנהג אחד לכולם, רשאים הם לקבוע מנהגם להקל, ומשום שאלו שבאו ממקום שנהגו להקל אינם רוצים להחמיר, ואלו שבאו ממקום שמחמירים אינם מחוייבים להמשיך במנהגם, כיון שדינם כבאו למקום שנהגו להקל, וממילא נחשבים הם כבאו למקום שמקילים בו, ולכן אם אין דעתם לחזור למקומם מותר להם להקל.

20) ואף מקום שגרים בו רק כמה יהודים, כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ד סי' כד אות ב) שהוא בכלל ישוב של ישראל.

והבא מארץ ישראל לחוץ לארץ למקום שהיהודים הדירים בו אינם שומרי מצוות, הורו הגרש"ז ואיערבך והגר"ש אלישיב (י"ט שני כהלכתו פ"ג ס"ט) שמ"מ אסור לו לעשות מלאכה ביום טוב שני ואפילו בצינעא, משום שאין לחלק בתקנות חז"ל, ועד שמא יעשו תשובה ויבואו לנהוג היתר ביום טוב שני.

21) ומטעם זה, אשה שנישאת לבעל שמנהג קהילתו שונה ממנהג קהילתה, כתב בשו"ת אגרות משה (אר"ח ח"א סי' קנח) שמאחר שמחשבה מועילה להחשיב אדם כמי שדר ומשתקע במקום מסוים ועליו לנהוג כפי מנהגי מקום זה, כל שכן אשה שעשתה מעשה ונישאה שאין בידה לחזור מכך שקובעת את מקומה אצל בעלה, וצריכה היא לנהוג כפי מנהגיו בין לקולא ובין לחומרא, ואף אינה צריכה לעשות התרת נדרים על מנהגה הקודם. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' ג) כתב, שאם נישאת בעירה ועד לא הלכו לעיר, עדיין לא חלו עליה דיני מקומו, אלא אם הוא מקפיד על כך צריכה היא לעשות רצונו ולנהוג כמנהג מקומו. ואם הם מעיר אחת אבל משתי קהילות הנהוגות במנהגים שונים, מיד כשנישאת גילתה דעתה שרצונה לקבוע עצמה כמנהג אנשי קהילתו וחייבת בכל מנהגיו.

אכן בשו"ת ותשב"ץ כתב (ח"ג סי' קעט), שאשה הנישאת נכללת בחיובי בעלה ופטורה ממנהגי קהילת אביה, ולא משום שנחשבת כקובעת מקומה כמקומו, אלא משום שאשתו כגופו. וכן הורה הגרש"ז ואיערבך (יום טוב שני כהלכתו פרק אחרון הע' נ-ג), שאין הטעם משום דין 'הולך ממקום למקום', אלא כיון שהיא משועבדת לבעלה לשמשו צריכה היא לנהוג כמותו. והוסיף, שאף אינה צריכה לעשות התרת נדרים על מנהגה הקודם, שכיון שאין ידוע למי תנשא, מתחילה לא חלו עליה חיובי מנהגי מקומה אלא עד שעה שתנשא לבעלה ולא לאחר מכן, ומשום כך מועילה מחילתו של הבעל שתוכל להמשיך לנהוג כפי מנהגה קודם החתונה.

ובשם החז"ר א הובא (תשובות והנהגות ח"ב סי' רלא) שרשאי האיש להניח לאשתו להחמיר כמנהג בית אביה, כשאין מפריע לו הדבר במנהגיו.

[משנ"ב ס"ק טז]

יְחַמְרֵי מְקוֹם שְׁהֵלֶךְ לְשֵׁם²²].

המשך מעמוד קודם

חיים שאל (ח"א סי' נה) שאסור. מאידך, הגרש"ז ואיערבך הורה (י"ט שני כהלכתו, פרק אחרון הע' ב) שלגבי יום טוב שני יכול להתנהג בפני אשתו ומשפחתו כפי מנהג אנשי מקומו, כיון שהם יודעים שהוא בא ממקום אחר.

ולענין חיוב תענית בהולך ממקום למקום, ראה בשו"ע לקמן (סי' תקעד סי' ב) ובמשנ"ב שם (ס"ק ד) ובעשה"צ שם (ס"ק ה).

19) ולהניח תפילין ביום טוב שני בביתו רק בפני אשתו, כתב בשו"ת

הלכות פסח סימן תסח

עז

באר הגולה

ז משנה שם ח שם
 נ"ב (* (פ' חס דברי
 הרמב"ם בספר ח
 מהלכות יום טוב,
 ומה שאמר י'כן מי
 שדעתו לחזור הוא
 קלל לכל העוננים,
 ולקחו הרמב"ם שם
 מפעושה ודבר זה כד'
 תנה שם כמו שהביא
 הרב המגיד (ועין בבגת ג'ולה חלק א' ט משנה שם י"ה ה"רא"ש שם כ שם משנה בבגתים

(טו) 'בישוב (יז) מפני המחלקת, א'אכל עושה הוא (י) (יח) במדבר. וההולך * ממקום שאין עושים למקום שעושין (יט) לא יעשה, ונותנים עליו חמרי מקום (מ) שיצא משם (כ) * וחמרי מקום (ט) שהלך לשם, (כא) ואף-על-פי-כן לא (י) יתראה בפניהם שהוא בטל מפני אסור לעולם אל ישנה אדם מפני המחלקת. (כב) וכן מי שדעתו לחזור למקומו, נוהג באנשי מקומו בין להקל בין להחמיר, (כג) והוא שלי' (כד) יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו (כד) מפני המחלקת: ה' אפלו במקום שנהגו לעשות, (כה) לא יתחיל בתחלת מלאכה בארבעה עשר אף-על-פי שהוא יכול לגמרה קדם תצות, א'אלא שלשה אפניות בלבד הם

הרב המגיד (ועין בבגת ג'ולה חלק א' ט משנה שם י"ה ה"רא"ש שם כ שם משנה בבגתים

באר היטב

בצנעה לכן לא שרי אלא במדבר. ומשמע בר"ן דאם באו ומצאוהו אוכל צריך לכסות בפניהם המאכל, אכל בפני ת"ח שיודעים שזה תלוי במנהג א"צ ובמקרה"ל כ': הואיל דתו"ס פסחים י"ד קתבו דכירושהלים מסתברא לנהג אסור מלאכה בע"פ שמתקבצים שם במקומות המחמירים, נהגו שלא לאכל בביתו ריינ"שי פאנצ"ן²¹, עין מ"א שדחה ראיה שלו, ומה שבי' המורה דבני גרמז"א צריכים להודיע לבני מנג'צ"א בדברים שנהגו להקל, ע"ש. ועין בחבריו 'מנהג מדינה' פי' שם כבוד איש איש על מקומו, ועמ"א בארף:

באר היטב

סימן ירד, וכן הוא גם-כן דעת החוקיעב ונתנ"א, שהרמב"ם יש לו שיטה אחרת בנה, דלדידה ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין ואין דעתו לחזור, אפלו הכי במדבר סמוך, דלדידהו אסור בנה, ובדעתו לחזור, לדידה סמוך אפלו בישוב כל שהוא עושה בצנעה, ולדידהו אסור, אם לא במדבר דהניח חוץ לתחום העיר; וכן בהולך ממקום שאין עושין למקום שעושין ואין דעתו לחזור, אסור לדידה, דצריך לנהג כחמרי מקום שיצא משם, ולדידהו סמוך ומכל מקום לדעת רמב"ם שם וכן החוקיעב וכן ראיתי בעוד איתא אחרונים דנקיטו בהתוספות והרא"ש, וכמו שפסח המהר"ם בסימן תצו ובסימן תקעד וביורה"דעה בסימן ירד, ולכך הסבירתי דברי הסעיף כפרוש המגן אברהם, משום דעל-פל' פנים להקל נקיטו בנות אפלו הש"ך והחוקיעב: * וחקרי מקום וכי'. עין באחרונים שכתבו, דלא קציע מנה חמרי מקום שיצא משם אלא בדוקא אם למקום שקא שם יש מנהג קבוע להחמיר, אבל לא בעיר שאין בה מנהג קבוע. וכתבו עוד, בקהלה שחורבה, ונתשבה על-ידי אנשים אחרים שנהגים היו להקל באיתה דבר במקומות שקבאו משם, אין מחמרים גם עתה להחמיר, אף-על-פי שהעיר התרבה האתא בלישובה היו נוהגין אנשים להחמיר בדבר זה, מאחר שאנשיה קבר נתגשו מנהג המנהגים. ובפרי-מגדים מסתפק אפלו בנשאר בה קצת ביתו שנתגשו רבם, עין שם. ולעניות דעתי בנשאר בה אפלו מעוט, כל שיש צדן שם קהלה עליה, ובמאי לשם מתחמרים לנהג במנהג המקום הזה, דאין שעור לקהלה, וכמו שמוכח מפרי חדש שמוכח לקמה, ואפלו במקום לתורה רבים מנהג, נטפלים המה להמעוט שקבה, אם לא להתקלה החדשה מתנהגת בפני עצמה ואינה מתערכת עם קהלה החדשה בצנעה. כמו שמצוי בקהלות הגדולות שנמצאים בהם כמה קהלות שכל אחת מתנהגת כפי מנהג אבותיה מדור דור²², וכן מתבאר בספר פרי חדש, ומבאר שם דקהלה שיש בה מנהג מקרי קהלה ובמאי לשם נטפלים, ופשוטו כפשוטו: יש על-פל' פנים כל צרכי צבור פהוים, והנינו בית-ההגנות, ומתפללים בה בכל יום בצבור, ויש להם מורה-צדק

משנה ברורה

לחזור למקומו, דאי אין דעתו לחזור אפלו במדבר אסור: (טו) 'בישוב. של (יז) ישאל²³, וכל שבא לתוף תחומו של אותו המקום מקרי בא בישוב: (יז) מפני המחלקת. ואפלו בצנעה, דמלאכה אי אפשר לעשות פל'קף בצנעה שלא יתודע: (יח) במדבר. רוצה לומר, בשדה העיר חוץ לתחום, שאין אנשי הישוב מצויין שם, בין שדעתו לחזור למקום הראשון שמקלין שם: (יט) לא יעשה. זה מורה גם-כן בדעתו לחזור למקומו, ועל-כן לא נפקע ממנו חמרי מקום שיצא משם, אבל בדעתו להשתקע כן לא לעולם אין צריך להחמיר במנהג מקומו שיצא משם, וכולו להתנהג כקלי המקום שיושב ביניהם עכשו²⁴, וכמו שמוכח מדברי המחבר לקמן סימן תקעד: (כ) וחקרי מקום שהלך לשם²⁵. ואף-על-פי שדעתו לחזור, מפני המחלקת, וכנ"ל בר"ש הסעיף: (כא) ואף-על-פי-כן לא יתראה וכי'. קאי אהיכי דנותנין עליו חמרי המקום שיצא משם, לא יתראה וכי', וכל זמן שלא יראה הפר לפניהם שהוא בטל מחמת אסור לא יתראה שום מחלקת, דמימר אמרי מלאכה הוא דלית לה [גמרא]: (כב) וכן וכי'. הלשון מנגמם מאד, דהא כל הסעיף קאי בדעתו לחזור למקומו, וכמו שכתבנו; וכתבו האחרונים דצדור לשון יש פאן וחסר תבת 'כל', ונתפנה, דלאו דוקא ממקום שעושין למלאכה למקום שאין עושין, דהוא הדין בכל מנהג שבמקום זה נוהגין כן ובמקום אחר נוהגין באופן אחר: (כג) והוא שלא יתראה וכי'. כולל בזה שני גוונים: א) היכי דמנהג מקומו להקל ומקל, צריך לנהג על-פל' פנים שלא יתראה בפני אנשי המקום דבר זה, וכנ"ל בר"ש הסעיף, אלא דבנה לא הצריך לצאת במדבר כמו בר"ש לענין מקום שעושין למקום שעושין בפני מנהגים לא יתודע כשיעשה בצנעה, ועל-כן לא להחמיר עליו רק שלא יתראה בפני וכי', ורוצה לומר, שלא יעשה בפרהסיא: ב) היכי דמנהג מקומו להחמיר ומחמיר, צריך לנהג גם-כן שלא יתראה בפניהם שהוא מחמיר, וכנ"ל לענין מלאכה. אמנם היכי (יח) שאי אפשר לו שלא ירגישו בו שהוא משנה ממנהגם, יש לו לנהג לקלא בפתום אפלו בשדעתו לחזור למקומו שמתחמרים, מפני המחלקת. ודוקא אם הדבר הזה אינו אסור מעקר הדין אלא שנהגו לאסור²⁶, אבל דבר שהוא אסור מצד הדין (יט) אפלו אסור דרבנן, חס ושלוש לעבר מפני חשש איבה ומחלקת²⁷, ומוטב לסבל על עצמו קטנות ולא לעבר על דברי סופרים, שהעובר על דברי סופרים חייב מיתה בידי שמים: (כד) מפני המחלקת. כתבו הפוסקים, דאם מנהג אנשי מקומו להקל, ועשה במנהגו בצנעה ומצאוהו אנשי המקום שהוא בו עכשו, צריך להפסיק ממנהגו שלא יפירו בו, מפני המחלקת, אבל אם מצאו תלמיד-חכם אין צריך להפסיק, ותלמיד-חכם יודע שזה תלוי במנהג ואין פאן מחלקת, ומכל מקום לבתחילה לא יעשה במנהגו אפלו בפני תלמיד-חכם: ה' (כה) לא יתחיל וכי'. רוצה לומר, (כ) אפלו אם ירצה לעשותם לצורך המועד. והא דהזכיר לעיל דבמקום

שער הציון

מנהג-אברהם לקמן בסימן תצו: (יח) זה יציר רק בשאר מנהגים אבל לא לענין מלאכה, דשם יאמרו מלאכה הוא דלית לה דכמה בטלני איבא בשוקא. ומתוך בזה קשיית הפרשיה: (יט) פרי חדש, וכן פתב הגר"י, וכן מוכח ביורה"דעה סוף סימן קי"ב בהג"ה: (כ) גמרא לפרוש הרמב"ם: תרגום: 1 חלב שפתח הקרום שעל הפרס. 2 הפאנצ"ן של מדינת ריינס, שהיה מנהגם לאכלם.

(פ) מנהג-אברהם לקמן בסימן תצו: (יח) זה יציר רק בשאר מנהגים אבל לא לענין מלאכה, דשם יאמרו מלאכה הוא דלית לה דכמה בטלני איבא בשוקא. ומתוך בזה קשיית הפרשיה: (יט) פרי חדש, וכן פתב הגר"י, וכן מוכח ביורה"דעה סוף סימן קי"ב בהג"ה: (כ) גמרא לפרוש הרמב"ם: תרגום: 1 חלב שפתח הקרום שעל הפרס. 2 הפאנצ"ן של מדינת ריינס, שהיה מנהגם לאכלם.

הלכות פסח סימן תסח

שמתחילים בהם לבמקום שנהגו לעשות, ועושין עד תצות, (כו) ואלו הם: (יג) החיטים והספרים והפוכסים, אבל שאר אמניות אם התחיל בהם (כז) קדם ארבעה עשר הוא שניגמר עד תצות: הגה ויש מקלין לומר ששלשה אמניות הנזכרים מתחילין ועושין עד תצות (כח) אפלו במקום שנהגו שלא לעשות. (כט) ואם התחיל (ל) מבעוד יום (לא) בשאר אמנות והוא לצרף המועד, (לב) עושין עד תצות, והכי נהוג (טור בשם הראשון): ו (לג) מושיבין שוכבין לתרנגולים בארבעה עשר, ^ד דהינו (יד) לתקן מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולות: ז יתרנגולת שישבה על הביצים (לד) שלשה ימים או יותר (לה) ומתה, מושיבין אחרת תחתיה כדי (לו) שלא יפסידו הביצים: ח גורפין (פירוש, מוציאין במגרפה, והוא כלי מיוחד לכך) זבל (לז) מתחת רגלי בהמה: ט *הזבל שפחצר לא יוציאנו אלא יסלקנו לצדדיו, ואם נתרבה פחצר יוציאנו (יז) לאשפה: י *מוליכים ומביאים פלים מבית האמן כל היום אף על פי שאינם לצרף המועד: הגה ונהגו (לח) שלא (טו) להקידו דם בשום ערב יום טוב, ואין לשנות (כלכו בשם מהר"ח):

ל טור בשם הרמב"ם בסוף הלכות יום טוב מ משנה שם וקפדושו הוסיפו בסוף הלכות יום טוב לפי גרסתו ימבאר בבית יוסף בסיון הקלו נ שם הרמב"ם לפי פירוש שם בגמרא וכתו ש סנהב הבית יוסף שם ש משנה שם ע בריתא שם ודקדקו לה ורא פ משנה שם

באר היטב

(יג) החיטים. ויש פוסקים שגם הרעעין בכלל הג' אמניות נמשום דאשכחן הטר לנה בחש"מ], ח"י, ע"ש: (יא) לתקן. משמע אבל להושיב בתחלה על הביצים אסור, כ"כ הש"ו והמ"א, א"כ שהוא בענין שפזר כסעין שאחר זה: אכן לדעת רש"י מטר לבתחלה להושיב על הביצים ב"ד, ע"ש, ועין בה"ט ס"פ מקום שנהגו, וכ"כ הלבש דמטר להושיב על הביצים לבתחלה. ועין בטור ובי"ד דכל הגי דשירי שרי כל היום, אפלו אחר תצות, וכן אפלו במקום שנהגו שלא לעשות כל היום מטר להתחיל במקלחות אלו ב"ד. ועי' סימן תקלו: (יד) לאשפה. עי' סימן תקלה ס"ג, וז"ל ד"ד קיל מחמה"מ, עח"י: (טו) לתקיו. דאימא ספ"ח דשבת דבערב שבעות נפיק זיקא דשמה טבח, ואי לא דקבילו ישראל אריתא הו' טבח להו לבשריהו ונדמיהו, ונזרו רבנן על כל ערב י"ט משום ערב שבעות. שרעפפ"ן שאנו קורין קע"פ זעצ"ן, מהר"ו אוסר, ומהר"ל מתיר, מלבד בהושענא רבא ורבא שיהא יום הדין. ויבטי' מוציאין מהאחרון של פסח הכל שרי דאינו רגל בפ"ע, מט"מ. ובלילה שלפני י"ט נ"ל דמטר להקידו דם חוץ מליל הושענא רבא, מ"א. וכתב מהר"ם: וי"ל דכ"פ שאפשר שבעות עם להחמיר עם קע"פ זעצ"ן, משא"כ בשאר ע"ט דהוא רק גזרה בעלמא משום ערב שבעות, ע"ש. אין אומרים מומד לתודה בע"פ ולא בהמה"ש של פסח. ומשנה דתהודה אומרים, שאינו אלא לזכרון בעלמא, ט"ז. וע"ל ס"ס נ"א בהג"ה:

משנה ברורה

שנהגו לעשות עושין, הינו לגמר מלאכות שהתחיל בהן מקדם, או דמירי בג' אמניות, וקדמסים: (כו) ואלו הן, החיטים וכו'. ורצה לומר, (כז) אם הן לצרף יום טוב, ולא הקלו אלא באלו (כז) מפני שהעם צריכים להם הרבה: (כז) קדם וכו'. והוא שעושה (כח) אותן לצרף המועד: (כח) אפלו במקום וכו'. פירוש, מפני (כז) שהן צרף גודל המועד: (כט) ואם התחיל וכו'. ורצה לומר, ובשאר אמנות להתחיל אסור בכל גזני כיון שהוא מקום שנהגו שלא לעשות, אלא דאם התחיל קדם יום י"ד מטר לגמר אם הוא לצרף המועד. וכל זה במקום שנהגו שלא לעשות,

שערי תשובה

וען לעיל סימן רס לענין גטילה צרונים בע"ש בחוה"מ שכתבתי שם תשובת נ"ש והובא ג"כ בגמרא לקמן בכה"ט סימן תקלב, ובש"י סימן הנ"ל השיג עליו וכתב דאין דומה לטבילה דלימא מצוה כלי האי בע"ש, וגם תצוה לענין נט"ל לבא דאין מקפידין וכ"כ בצואה קצת שפיו הצפרנים משבת לשבת, ובלא"ה יש מקלין לענין נט"ל כ"י, וכ"כ במקום שאפשר שישלם ע"י א"י, ואם א"א מ"מ אפשר לטל כדיו או בשני דכה"א אף בחוה"מ נראה דשרי, מ"מ בטבילה מצוה אין לעשות כן, ועין סימן תקלב, עכ"ל. ונראה דלענין צואה פחת הצפרנים, ממתת קפידא לנט"ל: כולל לגמר הוצאה משם בלא גטילה הצפרנים:

באור הלכה

ומקנה וקדומה פהוג בבל קהלות ישראל, דאי לא הכי גם היא בעצמה נטפלת לערות הסמוכות לה פהוג. ועין עוד פרטי דינים הרבה בזה בפרי תוש ובתימ"אדם כלל כז: *הזבל שפחצר לא יוציאנו וכו'. עין בבאור הגמ"א שכתב, דלדעת הרמב"ם אין שני דין זה רק בחלו של מועד²⁹, מה שאין כן בי"ד אפלו אחר תצות] מוציאין לאשפה בכל גזני, ולפי דבריו, גם להרבה מוציאין שריים בגמרא גורסתנו, דינא הכי. ודע, דמירושלמי מוכיח דמן הרפת בודאי מטר להוציא לאשפה³⁰, והובא דבריו בפרוש רבנו חננאל, ובין אם נאמר דמירושלמי מירי דזקא ב"ד או אפלו בחל"ה המועד, על-כל-פנים בי"ד בודאי מטר, ולפי הנראה נעלם מהפ"ח דברי הירושלמי הלו:

אבל במקום שנהגו לעשות (כס) מטר, בין להתחיל בכל המלאכות בין לגמר, לצרף המועד ושלא לצרף המועד: (ל) מבעוד יום. הינו (כו) קדם הגין של יום י"ד: (לא) בשאר אמנות. ונרעעין הוא בכלל שאר אמנות לרב הפוסקים. וכל זה לעשות מנעלים חדשים, אבל לתקן המקרעים ליום טוב, לבלי עלמא שרי להתחיל לתקן עד תצות³¹. [אחרונים]: (לב) עושין עד תצות. ומפנין שהגיע תצות (כז) מחזיב להפסיק באמצע קלאכה: ו (לג) מושיבין שוכבין וכו'. ואפלו במקום שנהגו שלא לעשות, מטר להתחיל ולעשות כל אלו המלאכות [המזכרות עד סוף הסימן] כל היום [אחרונים]: ז (לד) שלשה ימים וכו'. דבשלשה ימים (כח) נפסלין מאכילה לגמרי, ואיכא פסידא ובה אם לא יושיב אחרת תחתיה³², אבל קדם לכו, שעדין ראיין קצת למי שדעתו נפה ואינו אסטיגניס, לא מקלינן להושיב עליהם תרנגולת: (לה) ומתה. וכל-שכן אם פרחה, (כט) שמתדירין אותה למקומה: (לו) שלא יפסידו הביצים. מוכח מזה דלהושיב לבתחלה תרנגולת על ביצים בערב פסח אסור אחר תצות³³. אכן כמה (ל) פוסקים מקלין בזה, ויש להקל (לז) לעת הצרף קצת. וידבר זה, אם מתה מושיבין אחרת תחתיה (לז) אפלו אם הראשונה לא ישבה עליהן שלשה ימים: ח (לז) מתחת רגלי בהמה. ומשליכין אותה לחוץ לאשפה. ועין בפ"ח דדעתו דדוקא בשעומדת הבהמה פחצר, אבל בשעומדת ברפת אין מטר רק לסלק לצדדיו: י (לח) שלא להקידו. דבערב שבעות³⁴ יצא שר דשמו טבח, ואלו לא קבלו ישראל את התורה הרי טבח להו לבשריהו ונדמיהו, ונזרו רבנן על כל ערב יום טוב משום ערב שבעות. ושרעפפ"ן שקורין באנקע"ס או קע"פ זעצ"ן³⁵, יש מתיריין³⁶, מלבד הושענא רבא שהוא יום הדין, (לג) ועל-כל-פנים בערב שבעות יש להחמיר, ובלילה שלפני ערב יום טוב מטר להקידו חוץ מליל הושענא רבא. וערב יום טוב אחרון של פסח הכל פהוג, דאינו רגל בפני עצמו. וכל זה פשוט ורצה להקידו לבריאות, אבל שער הציון

(כא) הגמ"א: (כב) ומב"ם: (כג) גמרא לפרוש הרמב"ם: (כד) מהרמב"ם. ועין בפ"ט שפסיק שמשום שמשלשה דברים אלו מצינו בהם לפעמים הטר אפלו בחל"ה המועד [בגון בחיט מעשה הדיט ובשאר דברים לבא ממדינת הים, עין שם]. וכל-שכן ערב פסח דקיל יותר: (כה) חק"ע יעקב והגר"ז ושא"י: (כו) פשוט: (כז) פן מוכח בראש"ש: (כח) עין בגמרא: (כט) גמרא: (ל) רש"י ורא"ש ור"ן וטור ומת"ם חלאה, וכן העתיק הלבוש לדניא: (לא) אלהי רבה ומביאו התיר"אדם: (לב) ב"ח ואלהי רבה: (לג) חק"ע יעקב ותימ"אדם: